

Vene oht Läänemere piirkonna julgeolekule

Kalev Stoicescu

15 aasta jooksul on president Vladimir Putini juhitud Venemaa suhted läänemaailmaga läbinud pika teekonna keerulisest partnerlusest otsese vastasseisuni. Venemaa läänevaenulikkusel on sügavad tagajärjed Atlandi-ülesele piirkonnale tervikuna, eriti aga Põhjala-Balti piirkonnale. Me seisame nüüd silmitsi uue sünge reaalsusega, pigem kliimamuutuse kui ajutise halva ilmaga, millega meil tuleb kiiresti ja tõhusalt kohaneda. NATO ja ELi liikmesriigid peavad reageerimise asemel üle minema proaktiivsetele sammudele ning praktilistele meetmetele, mis aitaksid vältida plahvatuslikke pingeid ja provokatsioone või lausa Venemaa agressiooni Läänemere piirkonna liitlasriikide vastu. Paraku ei kuulu nii mustad stsenaariumid enam sugugi fantaasiamaailma. President Putin on demonstreerinud, et mõeldamatu võib kergesti muutuda mõeldavaks.

Lääneriigid peavad kinni rahvusvahelistest kokkulepetest, mis kujutavad endast külma sõja järgse Euroopa julgeolekukorralduse alust. Nad austavad liberaaldemokraatlikke väärtusi ning tunnistavad kõigi riikide õigust neid järgida ja valida vabalt ise oma poliitiline, majanduslik ja kultuuriline orientatsioon. Selles mõttes Lääs ei saanud vältida taas pead tõstva ja enesekindlusest pakatava Venemaa “provotseerimist”, eriti Georgia ja Ukraina puhul. Üldine vastasseis muutus vältimatuks seetõttu, et Venemaast on saanud sõjakas autokraatia, mille ülimalt ambitsioonikad välispoliitilised sihid on ägedalt vastuolus läänemaailmaga ning agressiivsed naaberriikide suhtes.

Kremli propagandamasin süüdistab Läänt, eriti USA-d, poliitilise, majandusliku ja ideoloogilise “ristisõja” provotseerimises ja jätkuvas pidamises, et suruda Venemaa põlvili ja kukutada Putini autoritaarne režiim. Tundub, et arvukad poliitikud, äriiitrid ja arvamuse kujundajad on selle narratiivi omaks võtnud ning süüdistavad lääneriikide valitsusi tarbetus sekkumises Venemaa “tagaõues”. Nad on veendunud või vähemalt teesklevad, et on veendunud, et Venemaa suhtes saab ja tulebki ajada lepituspoliitikat niisuguste riikide arvel nagu Ukraina ja Georgia rahu, suurte äriprojektide ja maagaasi nimel. Selle narratiivi eesmärk paistab olevat kasutada maksimaalselt ära Lääne patsifismi ja hirmu sõja ees ning õhutada järeleandlikkuse ja kompromissivalmiduse vaimu Venemaa poliitika ja tegude suhtes.

Kõige selle taustal on oluline uurida Venemaa strateegilisi huve Läänemere piirkonnas ja selgitada välja Kremli võimalik valmidus kasutada oma eesmärkide saavutamiseks nii poliitilisi, majanduslikke ja propaganda-tööriistu kui ka sõjalist jõudu. Teiselt poolt peaks Venemaa ohu tõttu mures lääneriikide poliitiline ja sõjaline hindamine aitama välja selgitada nende tahte ja võime

heidutada Venemaad ja vältida vägivaldset konflikti Läänemere piirkonnas. Analüüsi viimane eesmärk on esitada mõned järeldused Venemaa ohu kohta ja soovitusel, mida selle suhtes ette võtta.

Venemaa huvid, hirmud ja ajaloolised kinnisideed piirkonnas

Põhjala–Balti piirkond on Venemaale strateegiliselt tähtis mitmel ajaloolisel ja geopoliitilisel, aga ka sõjalisel ja majanduslikul põhjusel. See on ainuke piirkond, kus Venemaa puutub vahetult kokku Läänega. Viimasel 20 aastal on kõigest Läänemere äärsetest riikidest saanud NATO ja/või ELi liikmed, mis on vähendanud Venemaa suutlikkust domineerida Läänemerel palju drastilisemalt kui näiteks Musta mere piirkonnas. Seepärast on põhjust oletada, et president Putin ei lase käest – isegi kui see on riskantne – ühtegi soodsat võimalust kasutada ära Lääne poliitilisi erimeelsusi ja sõjalist nõrkust, et omandada piirkonnas taas nii head positsioonid kui vähegi võimalik. Ta ei jätnud kasutamata võimalust hõivata Krimm ja muuta sellega Musta mere piirkonna julgeolekukeskkonda.

Viimasel tuhatkonnal aastal on Venemaa järjepidevalt püüdnud laiendada oma mõju ning järkjärgult hõivata ja võtta kontrolli alla kogu Läänemere idakallas, mida ta peab oma südamaa loomupäraseks laienduseks. Venemaal on alati olnud kinnisidee saada ligipääs ja domineerida “soojal merel”, olgu selleks siis Must või Läänemeri, mis annaks tema käsutusse jäävabad sadamad ja võimsa laevastiku. Peeter ja tema järel Katariina, keda mõlemat nimetatakse “Suureks”, raiusid keiserlikule Venemaale “aknad” nende merede äärde. Hiljem tõmbasid enamlased aastakümneteks ette raudse eesriide, et säilitada piirkonnas Nõukogude Liidu ülevõim. Kuid külma sõja järgne Venemaa kaotas olulisel määral kontrolli nende “akende” üle, kaasa arvatud mitmed tähtsad mereväebaasid, kus varem oli paiknenud Venemaa sõjalaevastik. Mõneti ironiliselt on Läänemere äärsed rahvad, kelle Venemaa oli allutanud aastasadadeks (soomlased, eestlased, lätlased, leedulased ja poolakad) või vähemalt aastakümneteks (idasakslased), nüüd täielikult ja kindlalt läänemaailma osa, samal ajal kui Venemaale on jäänud ainult Soome lahe sopp Peterburi ümbruses ja kunagise Ida-Preisimaa põhjaosa (Kaliningradi oblast), mis kujutab endast eksklaavi ja läks Venemaale alles pärast Teise maailma lõppu. Venelased ei ole neid ajaloosündmusi unustanud ning Putini propagandal pole raske mängida rahva nostalgiatunde peale.

Nii Krimm kui ka Kaliningradi oblast on kurvad näited Venemaa haldusvõimetusest ja Lääne-vastasest paranoiast. Mõlemad mikropiirkonnad on õieti vaid Venemaa sõjalised eelpostid, hambuni relvastatud ja ähvarduseks naaberriikidele Iskander-rakettide, dessantlaevade, merejalaväebrigadide ja muu sellisega, ehkki neis valitsevad ideaalsed tingimused turismi ja vabakaubanduse arendamiseks. Mis veel hullem, mõlemad eksklaavid tähendavad Venemaale tõsist finantsilist koormat ja logistilist koormaari transpordi, varustamise jms mõttes. Lisaks valitseb Venemaal pigem tunne, et Kaliningradi oblast on õieti kõigest Teise maailmasõja trofee, millele tal on üsna kesised ajaloolised õigused ja mida seepärast tuleb eriti tugevasti kaitsta (eriti

kui Kreml peab silmas – nii nagu ta neist aru saab – Lääne arusaami ja kavatsusi Krimmi suhtes).

Põhjas on Peterburi Venemaa suuruselt teine linn, kus elab sama palju inimesi kui Soomes või pisut vähem kui kolmes Balti riigis kokku. Kunagine tsaaririigi pealinn on koos Moskvaga Venemaa esinduslik pale ning riigi rahandus- ja majanduskeskus. Ligikaudu 60% Venemaa merekaubandusest, millest enamiku moodustavad energiakandjad, käib läbi Läänemere, lähtepunktiks lisaks Peterburile eelkõige vastsed Primorski ja Ust-Luga sadamad.

Viimase, aga sugugi mitte tähtsusetu asjaoluna tuleb mainida, et Venemaa on ajanud oma maagaasihaarmed laiali piki Läänemere põhja: need ulatuvad endisest Soome Viiburi läänist Greifswaldi Saksamaal. Nord Streami torujuhtmed, mis väldivad “tülikaid” Balti riike ja Poolat, ei ole mitte ainult väärtuslik poliitiline ja majanduslik mõjutushoob Saksamaa, Hollandi ja teiste lääneriikide suhtes, vaid ühtlasi strateegiline vara, mida Venemaa peab vajalikuks kaitsta ka sõjaliste vahenditega (isegi kui pole selge, kelle vastu).¹ Lisaks ei saa alahinnata Taani väinade tähtsust Venemaa naftaekspordis. Kattegatist ja Skagerrakist on saanud maailma tähtsuset kolmas globaalse naftaekspordi sõlmpunkt (Hormuzi ja Malaka väina järel)² ning Venemaa eksport eeldatavasti aina kasvab, eriti kui pidada silmas langevat naftahinda ja vajadust kasutada täiel määral ära uusi Soome lahe äärde rajatud sadamaid.

Miks ja kuidas võib Venemaa sekkuda Läänemere piirkonnas?

Leidub mitu põhjust – millest ühtegi ei tasuks alahinnata –, miks Venemaa võib üritada jõuga taastada domineerivat positsiooni Läänemere idakaldal ja terves piirkonnas. Esiteks ei aktsepteeri Venemaa juba põhimõtteliselt eespool käsitletud ajaloolistel ja praktilistel põhjustel lõputult praegust reaalsust, mille puhul:

– Venemaa ei saa avaldada märkimisväärset poliitilist ja majanduslikku mõju ühelegi Läänemere äärsele riigile, kelle seas Balti riigid ja Poola on eriti “ebasõbralikud” ning Rootsi ja Soome puhul võib karta mingil hetkel liitumist NATOga;

– Venemaale on jäänud ainult kaks pisikest lõiku (umbes 960 km ehk 7% kogupikkusest)³ Läänemere rannikust ning kõigest kaks sõjasadamat – Baltiisk ja Kroonlinn –, mida lahutab teineteisest ligi 1100 kilomeetrit rahvusvahelisi vesi ja õhukoridore. Venemaa tunneb, nagu oleks ta poliitiliselt ja sõjaliselt piirkonnast välja surutud;

– Venemaa peab kandma suuri kulutusi Kaliningradi eksklaavi kaitsmiseks ja varustamiseks: see piirkond on ülemilitariseeritud, ei paku majanduslikult välisinvesteeringutele huvi, on alaarenenud ega suuda end ise ülal pidada.⁴

Üheski Põhjala-Balti piirkonna riigis pole võimul kedagi, keda võiks võrrelda Gerhard Schröderi, Silvio Berlusconi või Victor Orbániga. Lisaks ei ole Venemaa

neile riikidele ei kriitilise tähtsusega kaubanduspartner ega investor, mis võimaldaks nendega majanduslikke vahendeid kasutades manipuleerida.⁵

Siiski loodab Venemaa praegune juhtkond ja eriti president Putin kahtlemata anda alandava ja poliitiliselt halvava löögi nii NATOle kui ka ELile, et õnnestada tõsiselt Lääne solidaarsust, mainet ja usaldusväarsust. Kui see õnnestub, tugevdaks see vaieldamatult Venemaa püüdlusi taastada piirkonnas oma domineerimine.

Enamik julgeolekupoliitikavaatlejaid on osutanud Balti riikidele kui Kremli jaoks köitvatele ja mugavatele ja seeläbi Venemaa kõige usutavamatele sihtmärkidele. Venemaa võimalike sammude põhjendus eriti Läti ja Eesti vastu oleksid nende riikide muulased. Küsimus on asetatud nii: kas Narva ja/või Daugavpils võivad olla kõige usutavamad järgmised murekohad, kus Venemaa võib tekitada rahutusi ja vägivalda ning seejärel tekkinud ebastabiilsust ära kasutada? See tundub olevat kõige hõlpsam ja ahvatlevam ning ka kõige "õigustatum" viis Venemaa sekkumiseks piirkonnas, kuid tegelikult ei ole mitte tugevasti venekeelse elanikkonnaga asustatud Eesti ja Läti idaosa NATO Achilleuse kand. Kindlasti on sadu, võib-olla isegi tuhandeid venelasi (eriti veel Venemaa kodanikke), keda Moskva võib püüda kiiresti mobiliseerida, et neist saaks oma kodumaal viies kolonn, kuid valdav enamik Narva või Daugavpilsil elanikest vaevalt nendega liituks või neid toetaks. Paljud kohalikud venelased võivad olla rahulolematud oma riigi valitsuse poliitika ja selle teostamisega (nagu muide ka paljud eestlased ja lätlased, mis on demokraatlikus ühiskonnas täiesti loomulik) või lausa tunda võõrandumist (ebamugavust, sest nad ei ole kohalikku ühiskonda korralikult lõimitud), aga nad kahtlemata väärtustavad Eesti ja Läti suhteliselt kõrget elatustaset ning oma isiklike ja kollektiivseid vabadusi. Venemaal ei pruugi olla paremat valikut, kuid Ida-Eestit ja -Lätit ei saa kuidagi võrrelda Donbassiga. Selles kontekstis on lisaks piiratud mõjule, mida suudavad saavutada propaganda ja küberrünnakud, Venemaa ainuke vähegi väljavaateid pakkuv abivahend sõjamasin.

Poliitiline ja sõjaline hinnang lääneriikidele, kes tunnevad muret Vene ohu pärast Läänemere piirkonnas

NATO ja ELi liikmesriike, kes asuvad geograafiliselt Läänemere piirkonnas või kel on tugev huvi ja mõju selle piirkonna julgeoleku ja kaitse suhtes, võib jagada kindlateks rühmadeks, isegi kui nad on kõik liitlased, väga tihedate poliitiliste, majanduslike ja kultuuriliste sidemetega ning seotud solidaarsuskohustusega kas Washingtoni lepingu 5. või Lissaboni lepingu 222. artikli kaudu. Esiteks võib need riigid jagada a) kollektiivse julgeoleku peamisteks panustajateks või garantideks ja b) palju väiksemateks ja ohustatumateks liitlasteks, keda on tarvis kaitsta. Rühmad erinevad teataval määral ka suhtumise poolest Venemaasse ja arusaamise poolest Vene ohust, samuti tahte poolest suurendada tavapärasest sõjalist heidutust ja kollektiivset julgeolekut Põhjala-Balti piirkonnas.

Balti riigid ja Poola, kes on nii NATO kui ka ELi liikmed, kõnelevad peaaegu ühel keelel. Koos “anglosakside” (eriti USAga) ja mõnikord skandinaavlastega on Kreml neid korduvalt nimetanud Venemaa kõige ägedamateks vastasteks, kelle “süü” on aktiivne Euroopa ja Atlandi-ülese solidaarsuse ja kindlameelsuse toetamine, mis vormus Lääne sanktsioonideks Venemaa vastu pärast Krimmi ebaseaduslikku okupeerimist ja annekteerimist ning NATO julgustavateks ja kohanduvateks meetmeteks pärast alliansi Walesi tippkohtumist. Neli naaberriiki on kahtlemata kõige ohustatumad, puutudes vahetult kokku Venemaa Lääne sõjaväeringkonnaga, mille alla kuulub ka läänepoolseim militariseeritud eelpost Kaliningradi oblasti kujul. Lätil, Leedul ja Poolal on ühtlasi ühispiir Venemaa lähima liitlase Valgevenega, mis ei kuulu küll Läänemere äärsete riikide sekka, aga avaldab ometi märkimisväärset mõju Põhjala-Balti julgeolekule.⁶ Need riigid kuuluvad väheste NATO liikmete sekka, kes kulutavad riigikaitsele 2% SKTst, aga nende relvajõud ei suudaks iseseisvalt kuigi kaua vastu panna Venemaa sissetungile.

Seepärast on neli rinderiiki püsivalt nõudnud liitlasvägede märkimisväärset suurendamist oma territooriumil (“saapaid kohapeal”), mis ületaks tunduvalt praegust väga piiratud kogust. Hiljuti ametisse vannutatud Poola president Andrzej Duda sooritas esimese ametliku visiidi Tallinnasse sümboolselt 23. augustil⁷ ja nõudis koos Eesti tipp-poliitikutega NATO riikidelt “püsivate baaside paigutamist alliansi idapiirile”.⁸ President Toomas Hendrik Ilves rõhutas sel puhul, et Eesti peab Poolat “piirkondliku julgeolekukoostöö eestvedajaks”,⁹ eriti kui pidada silmas NATO eelseisvat tippkohtumist Varssavis (8.–9. juulil 2016). Teiselt poolt on Poola korduvalt toonitanud tihedaid sidemeid Balti riikidega ja – kuna tal on neist tuntavalt suurem sõjavägi – valmidust võtta endale suurem vastutus nende kaitsmise eest. Piirkond Soome lahest Tatra mägedeni Lõuna-Poolas, mis hõlmab ka tähtsamaid Läänemere osi, kujutab endast NATO kaitse sõjalist eesliini (poliitilises mõttes aga ka viimast liini), olles alliansi silmis ühtne ja kriitilise tähtsusega allregioon erandolukordade plaanimise ja jõudude (eel)paigutuse mõttes. Poola ja Balti riigid suhtuvad väga tõsiselt relvajõududesse panustamise ja kollektiivse julgeoleku tugevdamisse ning soovivad, et teised NATO liitlasriigid järgiksid nende eeskju.¹⁰

ELi kuuluvad, kuid “blokivälised” **Soome ja Rootsi** lähenevad tillukeste sammudega sõjaliselt aina NATOle, kuid mõlemad on veel kaugel sellest, et langetada lõplik poliitiline otsus alliansiga liituda. Soome on ilmselt ohustatum, kuivõrd tal on Venemaaga 1340 kilomeetrit ühist piiri, aga ka Rootsil on mõningad nõrkused, eriti kui pidada silmas strateegilise asukohaga Ojamaa (Gotlandi) saart. Nagu sisuliselt kõiki piirkonna riike on neid mõlemat pahandanud Venemaa sõjalised sammud,¹¹ millega Moskva ilmselgelt paneb proovile nende reaktsiooni ja valmiduse ennast kaitsta, veel enam aga üritab hirmutada ja hoiatada tagajärgede eest, mis kaasnevad kas või isegi valjusti mõtlemisega NATOga liitumise peale. Tundub siiski, et Soome ja Rootsi poliitiline eliit ei ole üleliia mures Venemaa reaktsiooni pärast, eriti mitte halvima stsenaariumi ehk Kremli otsese sõjalise kättemaksu pärast. See on vahest kõige vähem usutavam stsenaarium, mida mõistavad hästi nii Helsingi kui ka Stockholmi juhtivad poliitikud, eriti kui pidada silmas, et üheteistkümnenda aasta jooksul pärast Balti riikide liitumist NATOga ei ole õieti midagi juhtunud

(vähemalt mitte midagi nii drastilist). Nad paistavad muretsevat rohkem selle pärast, et kui ka NATOsse kuulumine tugevdaks otsustavalt Soome ja Rootsi tublisti nõrgenenud enesekaitsevõimet, tooks see ühtlasi kaasa vältimatu kohustuse osaleda rinderiikidest liitlaste Balti riikide ja Poola kaitsmises (Soome kusjuures muutuks ise oluliseks rinderiigiks), mis muudab isegi teoreetiliselt võimatuks eemale jääda piirkondlikust konfliktist. Soome president Sauli Niinistö andis hiljutises kõnes selgelt mõista, et Soomel pole mingit kohustust seista Balti riikide julgeoleku eest.¹² “Poliitkorrektses” NATO (aga mitte nii palju ELi) kontekstis oli see pelgalt niigi ilmselge tõsiasi konstateerimine, ehkki sellest piisas, et kutsuda Venemaal esile üsna ennustatavad meediamoonutused, mis ulatusid väideteni, nagu ei suudaks Soome iseennastki kaitsta, saati siis veel teisi.¹³ Teiselt poolt on juhtivad (sotsialistidest) Rootsi poliitikud läinud kaugemalegi ja väitnud, et NATOga ei ole vajadustki liituda, sest Stockholmil on (väidetavalt) tugevad kahepoolsed kaitse suhted ja -garantiid eriti USAga, mis muudab allianssi kuulumise tulutuks.¹⁴ Seepärast pidi Rootsi kaitseminister Peter Hultqvist Washingtoni uuesti külastama, et “tihendada kaitsealast koostööd” USAga.¹⁵ Raske on isegi ette kujutada, millised võiksid olla Ameerika presidendi (teoreetilise) avaliku esinemise tagajärjed, milles räägitaks või kas või vihjatakse Soomele ja Rootsile samamoodi “poliitkorrektselt”, nagu tegi president Niinistö Balti riikide suhtes.

Norra ja Taani asuvad Läänemere idakaldalt veidi kaitstumas kauguses, aga mõningad olulised tegurid ei ole ometi muutunud: Norral on Venemaaga ühine piir Kaug-Põhjas ning Venemaa Põhjalaevastiku väljapääs Atlandi ookeanile puudutab otseselt Norrat, strateegilisi Taani väinu aga kaitsevad üheskoos kõik kolm Skandinaavia riiki. Taani Achilleuse kand Läänemerel on Bornholmi saar, mille ründamist matkisid venelased 2014. aastal, mil saarele olid iga-aastasele kokkusaamisele kogunenud paljud Taani poliitikud ja ajakirjanikud.¹⁶ Liitlastest viikingite järeltulijad üldiselt toetavad avalikult Poola ja Baltimaade kaitsepüüdlusi, nagu on seda alati teinud ka Island, aga ühtlasi on nende strateegiline roll omajagu kasvanud pärast NATO laienemist 2004. aastal, mille tõttu nad peavad toetama õhu- ja mereoperatsioone tunduvalt kaugemal kui ainult oma Läänemere rannikul.

Ühendriigid on otsustava tähtsusega lääneriik ning Põhjala-Balti piirkonna stabiilsuse ja rahu olulisim garant. Eespool kirjeldatud kolm NATO ja/või ELi liikmesriikide rühma, mis on kõige ohustatumad ja vajavad tõsist sõjalist toetust, on vaieldamatult eelkõige orienteerunud Washingtonile. Traditsiooniliselt Ameerika lähimalt poliitiliselt ja sõjaliselt liitlaselt **Suurbritannialt** ootavad Põhjala ja Balti riigid ning Poola kiiret ja märkimisväärset panust USA juhitud jõududesse piirkondliku kriisi puhkemise korral. “Ameerika kõigepealt” on korduvalt olnud tegelik kriisitõrjestsenaarium, enne kui teised liitlased (ja tingimata mitte kõik) on poliitiliselt ja sõjaliselt valmis sekkuma konfliktiolukorda. Nii on peamine küsimus Valge Maja ja Downing Streeti huvi toetada ja vajadusel kaitsta Balti riike ja Poolat iga hinnaga, et säilitada NATO ja enda terviklus ja usaldusväarsus. President Barack Obama külastas Tallinna 2014. aasta septembris enne NATO Walesi tippkohtumist ja edastas maksimaalselt jõulise sõnumi Ameerika solidaarsuse ja kindlameelsuse kohta kaitsta oma Balti liitlasi. USA on toonud tähelepu

riikidesse Eestist Rumeeniani, siirdes mõnda kohta mõned jalaväekompaniid, teisale mõned hävituslennukid, aga seni veel mitte nii palju, et need koos teiste liitlaste panusega suudaksid edukalt vastu panna Venemaa üllatusrünnakule. Suurbritannia võib ehk täiendada USA jõude eelkõige mereväega, mida tegelikult ongi hädasti vaja Venemaa usu nõrgestamiseks, et Läänemeri on sisuliselt tema ainuvõimuala.

USA [kaitseminister Ashley Carter](#), [staabiülemate ühendkomitee esimees kindral Joseph Dunford](#) ja hiljuti erru läinud [maaväe staabiülem kindral Raymond Odierno](#) on ühel meelel, et Venemaa kujutab endast olulist ohtu Ühendriikidele ja tema liitlastele. Samal arvamusel on NATO üks kõrgemaid sõjalisi juhte (SACEUR) kindral Philip Breedlove. Kuid kriitilistel hetkedel langetatakse tähtsaimad otsused Valges Majas. Isegi kui Venemaa rünnak NATO liitlase vastu on sootuks midagi muud kui Venemaa kestev agressioon Ukrainas, tuleb meeles pidada, et otsus eraldada Ukrainale igati seaduspärast surmavat enesekaitseabi sai kõigis asjakohastes USA institutsioonides kuni kõige kõrgemateni välja heakskiidu, aga jäi siis kuudeks toppama, oodates president Obama nõusolekut. Loomulikult võib see otsus viimaks jõusse astuda, kui Venemaa eskaleerib olukorda Donbassis ja üritab okupeeritud alasid laiendada. Samuti tasub mainida, et ainult “anglosaksid” (USA, Suurbritannia ja Kanada) on seni saatnud Ukrainasse sõjaväelisi juhendajaid, kes õpetavad riigi relvastatud jõude ennast kaitsma.

Aga et 2016. aasta USA presidendivalimised on lähedale jõudnud, lahkub president Obama kahe ametiaja järel peagi Valgest Majast. Kui välja jätta üsna ekstsentriline Donald Trump, siis enamik presidendikandidaate, kel on vähegi arvestatavaid väljavaateid valituks osutada ja kes on midagi öelnud Euroopa julgeoleku teemal, näiteks Hillary Clinton ja Jeb Bush, paistab jõuliselt pooldavat mõtet suurendada Ameerika sõjalist kohalolekut Balti riikides ja Poolas, pakkuda märksa arvestatavamat abi (võib-olla ka relvi) Ukrainale ning astuda kindlalt vastu Venemaa imperialistlikule poliitikale naaberriikide suhtes. NATO solidaarsust ja laienemist puudutavad küsimused on leidnud Kapitooliumil peaaegu üksmeelset toetust, mis tähendab, et järgmise aasta valimised ei muuda arvatavasti Ameerika poliitilist suunda tugevdada liitlaste kaitset Balti-Põhjala piirkonnas.

Läänemere piirkonna julgeolekuareenil tegutseb veel kaks tähtsamat lääneriiki: **Saksamaa ja Prantsusmaa**. Need mõjuvõimsad liitlased võtavad NATO kollektiivset kaitset tõsiselt, osaledes aktiivselt piirkondlikes ühisõppustes, Balti õhuturbemissioonil jne. Kuid vaevalt saab loota, et nad võtaksid kriitilises olukorras kanda juhtrolli, näiteks siiraks märkimisväärseid jõude Poolasse ja Balti riikidesse ennetavalt, juba enne tärkava kriisi kujunemist sõjaliseks konfliktiks. Prantsusmaa ja Saksamaa on etendanud ja etendavad jätkuvalt juhtivat poliitilist osa suhtlemisel Venemaaga Georgia ja Ukraina teemal, olles Moskva kõige sobivamad (ja võib-olla ainsad) partnerid Läänes ajal, mil USA on kui “elevant elutoas” (näiteks Minski protsessis). Kuid selliseid stsenaariume ei saa lihtsalt korrata ega isegi ligilähedaselt imiteerida Põhjala-Balti piirkonnas, kus pole “kõrvalseisjaid”, vaid ainult NATO ja/või ELi liikmesriigid. Poola ja Balti riigid ootavad, et Saksamaa ja Prantsusmaa ilmutaksid suuremat aktiivsust

alliansi kaitse tugevdamisel ega peaks neid kõigest puhverriikideks. Miks mitte tugevdada korralikult (kiirreageerimise võime saavutamiseks vajalikul määral) ja siirda (näiteks ELi lipu, aga NATO juhtimise all) Prantsuse-Saksa brigaad Poolasse ja Balti riikidesse? Praegu seisab see jõude ning ilma selge tulevikuarusaamata, ehkki seda võiks paigutada sinna ja kasutada seal, kus selle järele valitseb kriitiline tarvidus. Peaaegu kliinilises surmas CSDP¹⁷ saaks seeläbi samuti tervitatava uue hingamise, rääkimata juba ELi ja NATO kaitsekoostööst.

Saksamaa kauaaegsel kantsleril Angela Merkelil ei paista olevat illusioone Venemaa välispoliitika ja kavatsuste suhtes. Tõenäoliselt ei valmista talle raskusi võita 2017. aastal juba neljandad valimised ning jätkata Saksamaa ja Euroopa juhtiva poliitikuna. See ei ole president Putinile sugugi hea väljavaade, sest silmapiiril pole ühtegi võimalikku Schröderit ning Merkel on asunud Moskva suhtes üha karmimale positsioonile selliste Venemaa "mõistjate" sisemisest survest hoolimata nagu välisminister Frank-Walter Steinmeier või suured Saksa ettevõtted, mis kaotavad Venemaal oma tulusaid ärivõimalusi. Prantsusmaa presidenti François Hollande'i võib-olla 2017. aastal tagasi ei valita, kuid käesoleva taustapaberis seisukohalt ei muuda see suurt midagi, kui pidada silmas Saksamaa juhtivat osa. Ning viimaks, aga sugugi mitte tähtsusetuna, tuleb nentida, et ajalugu jätab endast maha jälgi, mis mõjutavad poliitikat veel pikka aega. Prantsusmaa ja Saksamaa on riigid, kes on tunginud kallale Venemaale, ja ehkki see juhtus juba ammu ning tulevikus on midagi sellist mõeldamatu, püsivad need ajalooepisoodid ometi Venemaal mälus ja neid tuletatakse seal alatasa meelde. Samal ajal on need jätkuvalt traumaatilised ka prantslastele ja sakslastele, keda valdab seniajani süütunne.

Neid kaalutlusi kokku võttes tundub väga tõenäoline, et peamiste riikide poliitiline juhtkond ja/või peamised välis- ja julgeolekupoliitilised suundumused jäävad 2017. aastal või isegi veel mõne aasta kauem üpris kindlasti samaks. Võimatu on muidugi ette näha erakorralisi poliitilisi muutusi, mida võivad kaasa tuua 2016. aasta USA presidendivalimised või Suurbritannia rahvahääletus ELi kuulumise üle või ka 2017. aasta Saksamaa parlamendivalimised. Sama kehtib enesest mõistagi Moskva juhtkonna ja poliitilise suuna äkilise muutumise kohta, isegi kui on rohkelt arvamusi, mis osutavad Putini režiimi lõpu algusele või agooniahõngulisele allakäigule. President Putin paistab praegu olevat valmis saatma oma "roheline mehikesi" ja "humanitaarabi" Süüriasse, et päästa Bashar al-Assadi režiim ja saata ühtlasi jõuline sõnum Läänele: enneaegne on kirjutada maha Venemaa üldiselt ja Lähis-Idas eriti, kus Kreml on valmis kaitsma oma liitlast ja täitma vaakumi, mille jättis USA¹⁸ (Venemaal on selleks piisavalt poliitilist mõju, sealhulgas Iraanis ja Iraagis, ning sõjaline võime siirda oma jõude sellise strateegilise vahemaa taha kaugel oma piiridest). Põhjala-Balti piirkonna olukord erineb loomulikult kardinaalselt Süüria ja Ida-Ukraina olukorrast, kus kestab sõda ja kontekst on hoopis teistsugune. Aga ometi ei tohi eirata tõsiasja, et Venemaa ja Lääne huvid pörkavad kõigis neis piirkondades ühtmoodi kokku.

Sõjalises mõttes ootavad NATO plaanijaid ja juhte ees rasked ülesanded. Kaliningradi oblast kujutab endast ideaalset eelposti, mille abil luua strateegiliselt tähtis tõkestatud juurdepääsuga tsoon¹⁹ sügaval Poola ja Balti

riikide õhuruumis ning Läänemere edelaosas. Venemaa on ulatuslikel “äkkõppustel” korduvalt harjutanud Balti riikide eraldamist ülejäänud NATO territooriumist (kõige ilmsemad on maismaaoperatsioonid, mis looksid Kaliningradi oblastile ühenduse Valgevenega ning millele lisanduksid mere-, õhu- ja õhutõrjeoperatsioonid). Nõndanimetatud talupojatarkuse järgi peaks NATO Kaliningradi oblasti neutraliseerima tõsise konflikti avatundidel ja Valgevene tuleks mingil moel konfliktist eemal hoida (isegi kui see tundub päris võimatu, sest Venemaa tungiks kindlasti oma liitlase territooriumile, et seda ära kasutada).

Järeldused ja soovitused

Venemaa kannab selgelt vimma ja on avalikult vaenulik. Ta tunneb endiselt kibedat kaotusvalu Läänemere piirkonnas varem okupeeritud riikide ja territooriumide pärast. Kremli juhte on eriliselt ärritanud Balti riikide ja Poola edukas areng, nende orienteerumine kaitseküsimustes Ameerikale ning kindel soov vältida iga hinna eest 1939. aasta tragöödia kordumist. Teiselt poolt on Venemaa meeleheitel võimaluse pärast, et Rootsi ja Soome liituvad NATOga, mis muudaks tõsiselt jõudude vahekorda piirkonnas. Venemaa poliitilised, majanduslikud ja sõjalised sammud nende riikide vastu (näiteks terav kriitika Eesti ja Läti rahvusvähemuste poliitika aadressil või Rootsis tärkava diskussiooni suhtes NATO liikmesuse küsimuses, Rootsi, Soome ja Balti riikide õhu- ja mereruumi korduv rikkumine jms) kannavad selgelt provokatiivset iseloomu ega sobi kokku sihiga hoida Läänemere piirkond jätkuvalt stabiilne ja rahumeelne.

Kremli traditsioonilised meetodid “ebasõbralike” naabrite mõjutamiseks on provokatsioonid, agressioon ja külmutatud konfliktid. Moskva poliitiline suhtumine annab mõista, et Venemaa ei tunne end mugavalt, vaid hoopis ohustatuna, kui naabrid püüavad tugevdada oma julgeolekut ja riigikaitset. Mida paremini on Venemaa väikesed naaberriigid valmis end kaitsma (eriti NATO kontekstis), seda “ohustatumana” Venemaa ennast tunneb. Georgia ja Ukraina olid Moskvale suhteliselt lihtne saak, ehkki Venemaa ei saavutanud kummalgi juhul oma lõplikku eesmärki. Venemaa Balti ja Põhjala naabrid on NATO ja/või ELi liikmed ja võivad end seeläbi kollektiivse kaitse võime poolest palju julgemalt tunda. Aga kas sel oleks vahet, kui president Putin leiaks, et parim viis saavutada Venemaa “elulisi huve” meie piirkonnas, milleks on Lääne nõrgestamine ja “austuse” taastamine enda suhtes, on luua *fait accompli*, destabiliseerides selleks siinset olukorda või tekitades külmutatud konflikti? Kreml tundub uskuvat, et külmutatud konfliktide lõpetamine või lahendamine Venemaa perifeerias ning naaberriikide territoriaalse terviklikkuse taastamine võrdub kontrolli kaotamisega ja naabritele ühesuunalise Lääne-pileti kätteandmisega. Seepärast peab Moskva külmutatud konfliktide loomist ja säilitamist asendamatuks võimu teostamise vahendiks. Ent mida rohkem Moskva sel moel käitub, seda rohkem võõrutab ta endast (kõik) oma Euroopa naabrid ja tekitab neis üha suuremat ebakindlustunnet.

Vene oht on reaalne. Kremli avaldused, et Venemaa ei ohusta oma NATO/ELi liikmetest naabreid, lihtsalt ei sobi kokku tegelikkusega. Venemaa kiirendab

relvajõudude kaasajastamist, korraldab regulaarselt Balti-Põhjala piirkonnas plaanitud, aga etteteatamata ulatuslikke õppusi ning on siirnud kõige võitlusvõimelisemad väed ja parimad relvad riigi lääneossa. Venemaa relvajõud võivad iga hetk muuta järjekordse suure äkkõppuse Läänemere piirkonnas sõjaliseks agressiooniks, nagu seda tehti Krimmis. “Uusvallutuse” katse pigem õõnestamise ja äraostmise kui sõjalise jõu varal võib ju olla Venemaa esimene valik, aga ei saa välistada ka destabiliseerivaid provokatsioone ega otsest agressiooni, kui vaadata, mida on Vladimir Putin teinud alates 2008. aasta augustist. Venemaa president kahtlemata ei kõhkleks andmast NATOle (ja ELile) poliitiliselt alandavat ja laastavat hoop, kui selline võimalus avaneb ja see väärib riski. Venemaa leiab vajadusel alati ettekäände sõltumata sellest, mida tegelikult teevad (või ei tee) Läänemere piirkonna riigid.

Ükski Läänemere piirkonna riik ei ole turvaline. Puhas illusioon on uskuda, et Venemaa agressiooni korral näiteks Poola ja/või Balti riikide vastu võiks mõni piirkonna riik, eriti NATOsse mittekuuluvad Soome ja Rootsi, konfliktist puutumata jääda.²⁰ Kreml püüab hoida blokiväliseid Põhjala riike alliansist eemal nii paludes neil püsida oma “neutraliteedi” juures (mida Moskva kriisilukorras vaevalt austaks, kui pidada silmas, et ta ei tee seda isegi rahuajal) kui ka ähvardades neid “adekvaatsete meetmetega”. See, et Soome ja Rootsi ei ole (veel) otseselt kaasatud NATO kaitseplaanimisse ja väekujundusse ega käi alliansi kollektiivse kaitse põhimõtte alla, on ilmselgelt soodne ainult Venemaale. Moskva ja nähtavasti ka Soome president paistavad olevat unustanud, et lisaks NATO 5. artiklile on olemas ka Lissaboni lepingu 222. artikkel, mis üheskoos kindlustavad NATO ja ELi liikmesriikide kollektiivse julgeoleku ja kaitse, sealhulgas mittesõjaliste vahenditega. Ning viimaks ja sugugi mitte tähtsusetuna tuleb mainida, et Rootsi ja Soome peaksid pigem liituma Põhja-Atlandi alliansiga varem, et parandada nii iseenda kui ka oma naabrite kaitstust, kui hiljem, püüdes enne seda edutult jääda kõrvale konfliktist, mida kuulumine NATOsse oleks võinud kergesti ära hoida.

Venemaa võimaluste aken sulgub. Kreml näib arvavat, et tal on Läänemere piirkonnas NATO suhtes teatavaid poliitilisi ja sõjalisi eeliseid. Üldine sõjaline vahekord Barentsi mere äärest kuni Kesk-Euroopani on jätkuvalt selgelt Venemaa kasuks, pidades silmas liitlaste maa- ja õhu(tõrje)väe rohkem sümbolset kohalolekut Balti riikides ja Poolas, vaid ajutist aktiivust Läänemeres ja selle rannikul (igati tagasihoidlik võrreldes Venemaa Balti laevastiku suuruse ja õppuste ulatusega) ning Soome ja Rootsi kahanenud enesekaitsevõimet. Teiselt poolt võib Venemaa loota enda poliitilise sihikindluse ja kiire otsuste langetamise peale võrreldes suhteliselt aeglase ja mõnigi kord vähest otsustusvõimet ilmutava NATO/ELiga. Lisaks on Kremlil vähem piiranguid tänu lakkamatule rõhutamisele, et ollakse valmis kandma ka suuremaid ohvreid, mis on selges kontrastis Lääne üldiselt igal hinnal sõda vältiva suhtumisega.

Kuid aeg ei mänge Kreml kasuks, sest Venemaa majandust ootab ees kollaps, kui naftahind ootamatult kerkima ei hakka, ning isegi tavaliste venelaste usk oma kõikvõimsasse tsaari võib elatustaseme kiire halvenemise tõttu kõikuma lüüa. Lisaks täiustatakse pidevalt NATO idapoolseimate liitlaste kaitset, mis tekitab Venemaale tulevikus aina suuremaid raskusi. Venemaa ei saa lubada

endale lihtsalt oodata, kuni Euroopa massirände või millegi muu tõttu kokku variseb, et alles siis astuda otsustavaid samme Läänemere suunal. Pealegi on Ukraina praegu Moskva kõige teravam välispoliitiline probleem, sest hetkeolukord ja tulevikuväljavaated ei rahulda Venemaad sugugi. Moskva võib seepärast aduda, et tegelikult on talle praegu avanenud tegutsemiseks ainulaadne võimaluste aken, mis iga kuuga aina koomale tõmbub – ja et tema käsutuses polegi pikemat ajavahemikku, mille jooksul Ukrainat tasapisi destabiliseerida, viia lõpule enda sõjaline kaasajastamine, jälgida, kuidas Euroopa poliitiliselt kokku variseb ja Atlandi-ülesed sidemed lõdveneivad jms. Järgmine tõehetk võib saabuda 2015. aasta lõpul – 2016. aasta algul, mil langetatakse hinnanguid ja otsuseid nii Minski kokkulepete täitmise ja okupeeritud Donbassi tuleviku kui ka ELi sanktsioonide pikendamise kohta.

Kuidas peatada Putin? Lihtsaim vastus kõlab: tal ei tohi lasta saavutada oma eesmärgi Ukrainas ja Georgias. See hoiab teda seal hõivatuna ja, mis veel olulisem, tõestab, et tema agressiivne ja läänevastane käitumine ei ole edukas, isegi kui võib kaasa tuua mõne taktikalise võidu. Tegelikult on Krimm ja Donbass erinevalt okupeeritud Abhaasiast ja Lõuna-Osseetiast olnudki Putinile Pyrrhose võit rahvusvahelisest poliitilisest ja majanduslikust seisukohast, rääkimata juba sellest, et see on “äratanud” NATO ja pannud alliansi tugevdama kõige ohustatumate liikmesriikide kaitset. Selles mõttes peegeldub Moskva edu või ebaedu Ukrainas otseselt Venemaa käitumises Läänemere piirkonnas.

Tundub, et praeguse “kummalise rahu” tingimustes, mis Ida-Ukrainas mingil moel püsib, on USA ja suuremad liitlasriigid valmis astuma ainult väikesi sümboolseid samme (näiteks USA mehhaniseeritud jalaväekompaniide roteeruv siirmine) ja demonstreerima sõjalist jõudu (näiteks hiljutine Ameerika F-22 Raptorite visiit), mitte aga paigutama Poolasse ja Balti riikidesse märkimisväärseid jõude. Venemaa on mõistagi oluline tegur mujalgi, näiteks Iraanis ja Süürias, mis on ääretult tähtsad probleemid nii USAle (tuumavaba Iraan ja stabiilsus Pärsia lahel) kui ka Euroopale (rändeküsimused). Kuid oleks väärt arvata, et Venemaa ei ole aktiivselt seotud mitteametliku läänevastase koalitsiooniga Lähis-Idas, millesse kuuluvad veel Süüria ja Iraan, potentsiaalselt ka Iraak. Seepärast on alust arvata, et NATO liitlaste üpris tagasihoidlikud sammud jõuliste meetmete asemel, mis parandaksid otsustavalt Läänemere äärsete liitlaste kaitset, tegelikult ei mõjuta ega suudagi mõjutada positiivses suunas Venemaa poliitikat Lähis-Idas – ega ka mitte Ukrainas. Vaashoituse ja lepitamise poliitika (Venemaa “murede” leevendamiseks) ei avalda mõju Putinile, nagu see ei avaldanud mõju ühele teisele diktaatorile 1938. aastal Münchenis. Teiselt poolt on NATO märkimisväärselt tugevamad kaitsemeetmed ning Soome ja Rootsi liitumine alliansiga ainuke viis, kuidas säilitada Põhjala-Balti piirkonnas rahu ja vältida Venemaa võimalikku agressiooni. Lääne vastumeelsus selliseid samme astuda saadab Moskvale vale sõnumi ja lausa kutsub Venemaad tegutsema.

Igasse Balti riiki ja Poolasse tuleks paigutada liitlaste maaväebrigad (võib-olla kaks mehhaniseeritud ja kaks raskesoomusbrigaadi), mille kiirreageerimisväena tegutseks Szczecinis paiknev Kirdekorpus. Lisaks peaksid liitlased paigutama igasse Balti riiki ja Poolasse hävituslennukite eskadrilli, täiendama siinset lähi-

ja keskmaa õhutorjehõimet ning pakkuma vajalikke eriooperatsioonide jõude. Liitlaste sõjalaevastiku kohalolek Läänemerel peaks olema püsiv ja piisav heidutuseks ja liitlasvägede kaitsmiseks. Paljud vaatlejad võivad pidada selliseid samme fantaasiaks või isegi Venemaa suhtes provokatiivseks, võrdseks sõjakuulutuse või sissetungi ettevalmistamisega. Aga kui uurida lähemalt Venemaa sõjaväe paigutust piirkonnas,²¹ saab selgeks, et ka niisugusest liitlasjõudude siirmisest Balti riikidesse ja Poolasse ei piisa veel isegi ühes piirkonna riikide enda jõududega ründeoperatsioonideks Venemaa vastu, küll aga heidutuseks Venemaa agressiooni vastu. Praeguse vastasseisu korral ei meeldi Venemaale miski rohkem kui selgus selles, mida liitlased üldse ei taha teha või mida nad väldivad.

Viimaks tuleb nentida, et sellises ulatuse vägede ja varustuse siirmine Balti riikidesse ja Poolasse on üsna kallis ega pruugi teoks saada otsekohe. Siiski pole vähimatki põhjust mitte midagi ette võtta. Vastavad otsused tuleb langetada peagi (taas tasub meenutada, et järgmine tõehetk saabub juba 2015. aasta lõpul – 2016. aasta algul), et siirmine oleks võimalik hiljemalt 2016. aasta lõpul või 2017. aasta algul (pidades ühtlasi meeles, et Venemaa järgmine suur õppus Zapad peetakse arvatavasti 2017. aasta hilissuvel). NATO sõjalised plaanijad tulevad selle ülesandega kahtlemata toime, kui on olemas poliitiline otsus. Brigaadide hoidmine kodumaal, näiteks Saksamaal või Prantsusmaal, on samuti kulukas, võib-olla isegi kallim kui Läänemere piirkonnas. See oleks veelgi odavam, kui Balti riigid ja Poola on valmis eraldama oma kaitse-eelarvest piisavalt vahendeid vastuvõtva riigi toetuse tagamiseks. Ma olen kindel, et Balti riikide ja Poola valitsus pingutaksid taristu rajamiseks, mis aitaks kaasa liitlasvägede pikemaajalisele majutamisele ja väljaõppele. Mõne maaväebrigaadi ja õhuväeskadrilli siirmine mõnisada kilomeetrit ida poole NATO enda territooriumil Euroopa taristut ära kasutades on kõõmes võrreldes hiiglaslike pingutustega, mida liitlased on ette võtnud Afganistanis.

¹ 2015. aasta septembri algul sõlmisid Gazprom ja tema Euroopa partnerid (E.ON, BASF/Wintershall, OMV, ENGIE ja Royal Dutch Shell) aktsionäride kokkuleppe Nord Stream 2 gaasitorujuhtme rajamise kohta, mis kahekordistab 1. ja 2. torujuhtme läbilaskevõime ning kulgeb samal marsruudil. Uued torujuhtmed peaksid hakkama gaasi transportima 2019. aasta lõpul. 3. ja 4. torujuhtme, mis suudavad transportida täiendavalt 55 miljardit kuupmeetrit maagaasi aastas, rajamise maksumus ulatub 9,9 miljardi euroni. <http://www.euractiv.com/sections/energy/germany-helps-russia-bypass-ukraine-nord-stream-2-317340>

² <https://aleklett.wordpress.com/2014/10/25/the-baltic-sea-is-of-increasing-importance-for-russia/>

³ http://www.ccb.se/documents/Nationalreport_RUSSIA.pdf

⁴ <http://eastbook.eu/en/2013/07/material-en/news-en/why-kaliningrad-hasnt-transformed-into-the-singapore-of-russia/>

⁵ Vt nt Eesti kohta: <http://estonia.eu/about-estonia/economy-a-it/economy-in-numbers.html>

⁶ Eriti kui pidada silmas otserünnakut Poola vastu ja/või Balti riikide äralõikamist ülejäänud NATOst.

⁷ Kurikuulsa Molotovi–Ribbentropi pakti aastapäev, mille sõlmisid 1939. aastal Nõukogude Liit ja natslik Saksamaa ning mis sillutas teed Teise maailmasõja puhkemisele ja Poola ja Balti riikide okupeerimisele.

⁸ <http://www.thenews.pl/1/10/Artykul/218208,Polish-President-Duda-visits-Estonia->

⁹ <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/president-ilves-poolal-on-keskne-roll-meie-regiooni-julgeolekuhuvide-ees-seismisel?id=72269959>

¹⁰ Poola ja Eesti kaitsekulutused ulatuvad 2%-ni SKTst või isegi ületavad seda, Leedu ja Läti aga, kes vahepeal kärpisid kaitse-eelarvet peaaegu kaks korda, on kohustunud saavutama 2% eesmärgi mõne aasta pärast.

¹¹ Õhuruumi rikkumised ja rünnakute matkimine (sealhulgas tuumarelvadega), minialveelaevadega luuramine ja provokatsioonid, teaduslaevade ahistamine jms.

¹² http://www.delfi.ee/news/paevauudised/valismaa/soome-president-niinisto-meil-ei-ole-mingit-kohustust-balti-riike-kaitsma-hakata?id=72289691&utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed%3A+delfiuidised+%28DELFI+%3E+K%C3%B5ik+uudised%29

¹³

http://yle.fi/uutiset/thursdays_papers_erroneous_quote_black_list_opening_hours_and_full_centres/8257533

¹⁴ <http://www.icds.ee/blog/article/a-swedish-about-face-on-nato/>

¹⁵ <http://maailm.postimees.ee/3302791/rootsi-kaitseminister-soovib-tihendada-sojalist-koostood-usaga>

¹⁶ <http://www.thelocal.dk/20141031/russia-simulated-a-military-attack-on-denmark>

¹⁷ Common Security and Defence Policy (Euroopa Liidu ühine julgeoleku- ja kaitsepoliitika).

¹⁸ <http://nationalinterest.org/blog/the-buzz/moscows-moves-syria-5-messages-russia-sending-the-world-13823>

¹⁹ <http://breakingdefense.com/2015/09/russians-closed-the-gap-for-a2ad-air-force-gen-gorenc/>

²⁰ <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/valismaa/ajaloolane-soome-voib-sattuda-korraga-nii-venemaa-kui-ka-nato-vaenlaseks?id=72421199>

²¹ Kaliningradi oblastis ja valdavas enamikus Venemaa Lääne sõjaväeringkonnas, eriti aladel, mis asuvad Norra, Soome, Eesti ja Läti vahetus läheduses (arvestades ka Valgevenet kui Venemaa sõjalist käepikendust).